

Kulturutskottet

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2018—2021

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets redogörelse om planen för de offentliga finanserna 2018—2021 (SRR 4/2017 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för utlåtande till finansutskottet. Tidsfrist: 24.5.2017.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- överdirektör Tapio Kosunen, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Esko Ranto, undervisnings- och kulturministeriet
- ekonomichef Pasi Rentola, undervisnings- och kulturministeriet
- överdirektör Mika Tammilehto, undervisnings- och kulturministeriet
- konsultativ tjänsteman Ulla-Maria Wilenius, undervisnings- och kulturministeriet
- undervisningsråd Emmi Virtanen, undervisnings- och kulturministeriet
- ekonomichef Marita Sipola, Utbildningsstyrelsen
- överdirektör Riitta Maijala, Finlands Akademi
- specialsakkunnig Päivi Väisänen-Haapanen, Finlands Kommunförbund
- verksamhetsledare Riitta Rissanen, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf
- verkställande direktör Petri Lempinen, Ammattiosaamisen kehittämissyhdistys AMKE ry
- utbildningsdirektör Heljä Misukka, Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- verksamhetsledare, SVD Leena Wahlfors, Finlands universitet UNIFI rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Barnombudsmannens byrå
- konsultativ tjänsteman Ulla-Maria Wilenius, undervisnings- och kulturministeriet
- undervisningsråd Emmi Virtanen, undervisnings- och kulturministeriet
- professor i pedagogik Erno Lehtinen, Åbo universitet
- Innovationsfinansieringsverket Tekes
- Akava ry
- Finlands näringsliv rf
- Pro Lukio ry
- Finlands Yrkesstuderandes Centralförbund - SAKKI rf
- Finlands Fackförbunds Centralorganisation FFC rf

Utlåtande KuUU 10/2017 rd

- Finlands Gymnasistförbund rf
- Finlands Ungdomssamarbete - Allians rf
- Alliansen för Finlands Studerande - OSKU rf
- Finlands studerandekårens förbund - SAMOK rf
- Finlands Föräldraförbund rf
- Finlands studentkårers förbund FSF rf
- Tjänstemannacentralorganisationen STTK rf
- Nationella verkstadsföreningen rf.
- Fritt Bildningsarbete rf
- Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Xamk
- Centret för konstfrämjande.

Inget yttrande av

- Jyväskylän universitet.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Anslaget till undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde uppgår till 6,5 miljarder euro 2018 och minskar under ramperioden till 6,3 miljarder euro. Sänkningen i det totala anslaget beror på att det tidigare har införts nödvändiga sparåtgärder och andra åtgärder som påverkar hela ramperioden. Kulturutskottet understryker samtidigt att planen också innehåller nya ekonomiska satsningar och är medvetet om att beloppen är anspråkslösa jämfört med de neddragningar som gjorts flera valperioder i följd. Det är dock ett tecken på ett trendbrott när vi går från sparbeslut till nya ekonomiska satsningar. Det är viktigt att göra nya ekonomiska satsningar på utbildning och forskning när det allmänna ekonomiska läget förbättras.

Med satsningar på alla stadier av utbildning kan vi leva upp till principen om livslångt lärande. Vi måste sätta större fokus på framtidsarbetet för livslångt lärande. Vidare måste utbildningen utvecklas utifrån tanken att den bildar ett kontinuum från småbarnspedagogik till vuxenutbildning. Bland annat regional jämlikhet i utbildning bör sättas i fokus för utvecklingsarbetet.

De sakkunniga framhåller att både de direkta och de indirekta följder som politiska beslut har för barns välfärd och fullvärdiga utveckling bör bedömas dels på kort, dels på lång sikt. Då gäller det att göra en övergripande bedömning av alla åtgärder som berör barn och barnfamiljer, bland annat åtgärder som inverkar på hur småbarnspedagogisk verksamhet och undervisning ordnas, hur familjeliv och arbetsliv kan kombineras och hur bra tillgången till social- och hälsovård är. Kulturutskottet instämmer i att det är viktigt att bedöma konsekvenserna för barn både i planen för de offentliga finanserna och i den årliga budgetpropositionen. Utan konsekvensbedömningar beträffande olika befolkningsgrupper och en bedömning av de totala effekterna av statens ekonomiska åtgärder går det inte att få en tillförlitlig bild av följderna för barnens och barnfamiljernas situation, välfärd och försörjningsmöjligheter.

Utlåtande KuUU 10/2017 rd

För utbildningskvaliteten spelar det en roll att undervisningslokalerna är hälsosamma och säkra inom alla utbildningsnivåer, påpekar utskottet. En viktig uppgift för utbildningssystemet är nämligen att se till elevernas och de studerandes välfärd. Alla åtgärder som främjar elevers och studerandes hälsa och välbefinnande och en trygg studiemiljö är av stor vikt, framhåller utskottet. A och O är att se hur barns och ungas välfärd påverkas av politiska beslut. Det krävs noggranna konsekvensbedömningar för att man ska få syn på följderna.

Småbarnspedagogisk verksamhet

Avgifterna för småbarnspedagogisk verksamhet föreslås bli sänkta för personer med små eller medelstora inkomster och för personalstrukturen inom verksamheten avsätts 5 miljoner euro 2018 och 2019 och 9 miljoner euro 2020 och 2021. Syftet är att förbättra kvaliteten och pedagogiken inom den småbarnspedagogiska verksamheten och att öka det multidisciplinära stödet till barn och familjer.

Den småbarnspedagogiska verksamheten spelar en stor roll för jämlik utbildning. Den förebygger utsatthet och ger barnen större möjligheter att klara sig senare i skolan. I Finland är deltagandegraden låg och vi har all anledning att försöka höja den till europeisk nivå.

Kulturutskottet välkomnar en sänkning av avgifterna inom den småbarnspedagogiska verksamheten. Det ger fler kvinnor möjlighet att komma ut i eller återinträda i arbetslivet. Ändringen kommer enligt vissa kalkyler att innebära att cirka 4 200 barn till behöver småbarnspedagogisk verksamhet. I takt med ökande efterfrågan behövs det fler lokaler och mer personal, vilket medför större kostnader. En sakkunnigbedömning är att kostnaderna för de sänkta avgifterna och den ökande efterfrågan kommer att vara ungefär 20 miljoner högre än den planerade compensationen till kommunerna. Utskottet understryker att sänkta avgifter spelar en stor roll för barnfamiljer och anser det viktigt att det stöd till kommunerna som ingår i planen för de offentliga finanserna går till att sänka avgifterna.

Vidare framhåller utskottet att kvaliteten på den småbarnspedagogiska verksamheten framöver i hög grad kommer att påverkas av det anslag på 28 miljoner euro som avsatts för att utveckla personalstrukturen. Pengarna kan bland annat användas till att bygga ut barnträdgårdsläro-utbildningen på universiteten och på så sätt tillgodose den stigande bristen på barnträdgårdslärare. En grundläggande förutsättning för att den småbarnspedagogiska reformen innehållsligt ska utfalla väl är att det finns kvalificerad personal med adekvat utbildning. På längre sikt bör det nationella målet vara att vi i allt större omfattning går mot avgiftsfri småbarnspedagogisk verksamhet på deltid.

Grundläggande utbildning

I planen avsätts det 15 miljoner euro 2018 och 2019 för att stärka jämlikheten inom den grundläggande utbildningen. Därmed så gott som fördubblas beloppet till 30 miljoner euro. Stödet går till skolor i områden som utgör den största utmaningen och exempelvis till specialundervisning och mindre undervisningsgrupper. Som ett led i spetsprojektet inom kompetens och utbildning påskyndas introduktionen av digitalt material, testas och utvecklas digitalt lärande samt förbätt-

Utlåtande KuUU 10/2017 rd

ras lärarnas kompetens. Utskottet påpekar att de föreslagna nya satsningarna på den grundläggande utbildningen är mycket nödvändiga och välkomna.

Redan i ett flertal år har det avsatts statsbidrag för större jämlikhet, bättre kvalitet och mindre undervisningsgrupper i den grundläggande utbildningen. Både 2013 och 2014 anvisades det ett anslag på 60 miljoner euro för mindre undervisningsgrupper. Och 2015 var anslaget 30 miljoner euro. Samma år avsattes det 12 miljoner euro till att öka jämlikheten i den grundläggande utbildningen, 10 miljoner euro till att förbättra kvaliteten på specialundervisningen och anställa fler skolassistenter och drygt 17 miljoner euro till förbättra kvaliteten på den allmänbildande utbildningen. I fjol användes ett anslag på lite drygt 20 miljoner euro till att förbättra kvaliteten på undervisningen och i år uppgår anslaget till drygt 2017. Bidragen var avsedda för att öka jämlikheten i utbildningen och till att vidta vissa andra kvalitetsförbättrande åtgärder.

Enligt ett sakkunnigyttrande är det ekonomiskt mer lönsamt att använda bidragen till att förbättra jämlikheten i undervisningen än att som tidigare satsa på att minska storleken på undervisningsgrupperna. Det sägs att effekterna av bidragsformen än så länge huvudsakligen kan utvärderas utifrån allokeringen av medlen. Det är mycket viktigt att avsätta mer resurser exempelvis till att stödja elever med invandrarbakgrund, att förbättra skolorna i pedagogiskt hänseende i områden med låg socialekonomisk status och att integrera elever som behöver särskilt stöd i allmänna undervisningsgrupper. I yttrandet pekas det också på diskrepansen mellan anslaget (20 miljoner euro) och det enorma behovet. I enskilda kommuner kan stödet vara för litet för att det ska ge någon effekt.

Barn och unga som behöver särskilt stöd har rätt att få stöd på grundval av sitt individuella behov enligt en lagstadgad modell i tre steg, understryker utskottet. Enligt yttrandet har det förekommit oroväckande många brister i möjligheterna att få särskilt stöd. De nya ekonomiska satsningarna beräknas inte räcka till för att tillgodose behovet av särskilt stöd. Det är inte bara anslagen som oroar utan utskottet vill också lyfta fram att trestegsstödet måste fungera och ge effekt. I fortsättningen måste det alltså utredas hur stödet fungerar och om stödet räcker till för att tillgodose behovet.

Utskottet uppmanar forskarna att undersöka sambandet mellan ekonomiska satsningar och skolresultat, exempelvis utifrån inlärningsresultaten. För politiska beslut behövs det dokumenterad information om vilka effekter extra satsningar på utbildning har.

Gymnasieutbildning

Enligt planerna ska regeringen starta en reform av gymnasieutbildningen. Avsikten är att göra gymnasieutbildningen mer attraktiv som allmänbildande utbildningsform som ger behörighet för fortsatta studier vid högskolor. Vidare ska reformen höja kvaliteten på utbildningen, förbättra inlärningsresultaten och göra övergången från studier på andra stadiet till studier på högskolenivå smidigare. Kulturutskottet välkomnar en gymnasiereform.

Vid utfrågningen av de sakkunniga uttrycktes det en viss oro för att gymnasieutbildningen kan bli mindre attraktiv och få sämre kvalitet. Det finns mycket stora skillnader i kvalitet och inlärningsresultat när eleverna börjar studera på högskola. I början av studierna måste högskolorna kom-

Utlåtande KuUU 10/2017 rd

plettera de studerandes kunskaper för att de ska ha förutsättningar för att studera på den nivån. I ett sakkunnigyttrande framhålls det att exempelvis kunskaper i matematik och naturvetenskaper och tillräckligt omfattande språkkunskaper är mycket kritiska faktorer för att Finland ska ha framgång.

Utskottet understryker att en gymnasiereform inte får vara något hastverk. För att kunna fatta rätt beslut behövs en samlande bild av nuläget och utvecklingsbehoven inom gymnasieutbildningen. Följaktligen anser utskottet det viktigt att reformen startar med en övergripande utredning om tillståndet bland gymnasierna. Vidare påpekar utskottet att gymnasieutbildningen och studentexamen inte kan revideras separat utan de är nära kopplade till varandra.

Yrkesutbildning

För närvarande behandlar kulturutskottet regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om yrkesutbildning och till vissa lagar som har samband med den (RP 39/2017 rd). Propositionen reviderar lagstiftningen finansieringen, styrningen och strukturerna inom yrkesutbildningen. Målet är att yrkesutbildningen ska vara kompetensbaserad och kundorienterad och att de använda resurserna ska ge mer effekt. Det nya systemet införs 2018. Det är mycket bra att genomförandet av reformen stöds med 15 miljoner euro 2018 och 2019, sammanlagt 30 miljoner euro. Med anslagen ska digitaliseringen av yrkesutbildningen stärkas, avbrott i utbildningen och marginalisering förhindras och studievägar och arbetsmöjligheter skapas genom samarbete mellan läroanstalter och arbetsliv. Med reformen kommer fler studerande att ingå i elev- och studerandevården, och därmed stiger kommunernas utgifter från och med 2018. Statsandelen till basservice får samtidigt ett välkommet tilläggsanslag på 5,6 miljoner euro. Utskottet lämnar ett betänkande om propositionen i vår.

Vid utfrågningen av de sakkunniga kom det fram att staten räknar med att skjuta till 80 miljoner euro till ett kompetenscentrum eller något annat företag som äger och driver lärmiljöer och lärresurser för yrkesutbildning. Utskottet stöder beslutet.

De sakkunniga påpekar också att nästan 50 000 studerande till får rätt till avgiftsfri måltid i och med reformen. Det är viktigt att se till att anslagen till reformen räcker till när riksdagen har antagit reformlagarna.

Högskolor och forskning

Enligt planen för de offentliga finanserna ska en arbetsfördelning som stöder högskolornas profilering tas fram och samarbetet mellan högskolorna och samarbetet med forskningsinstituterna samtidigt intensifieras. Vidare stärks samarbetet mellan högskolor och näringsliv i syfte att kommersialisera innovationer. Målet är att centralisera kompetensen till konkurrenskraftiga kluster, utnyttja resurserna inom vetenskap och forskning effektivare, förbättra forskningskvaliteten och forskningsresultaten och stödja förnyelse inom vetenskap. För att inrätta de forskningskluster som ska bli flaggskepp för universitet och forskningsinstitut höjs bevilningsfullmakten för Finlands Akademi med 25 miljoner euro 2018 och 2019. Vidare uppmuntras omfattande utnyttjande av och större öppenhet kring forskningsmaterial, forskningsresultat och kompetens. Regeringen förbinder sig att genomföra ett utvecklingsprogram för datadriven forskning, och avsätter sam-

Utlåtande KuUU 10/2017 rd

manlagt 33 miljoner euro för ändamålet under ramperioden. För 2018 reserveras det 46 miljoner euro för rekapitalisering av universiteten och 24 miljoner euro för rekapitalisering av yrkeshögskolorna.

Utskottet framhåller att kvaliteten på forskningen och utbildningen vid högskolor och forskningsinstitut spelar en avgörande roll för möjligheterna att generera nya forskningsresultat, utbilda nya forskargenerationer, förbättra vår nationella konkurrenskraft och öka bildningsmässig och kulturell förståelse. De offentliga resurserna är dock begränsade och de måste därför användas effektivt. Det i sin tur gör att forskningsorganisationerna måste profilera sig, samarbeta mer och enas om en arbetsfördelning. Varje organisation bör utgå från sina styrkor och satsa lokalt och nationellt på högkvalitativa forskningsområden som ger resultat. Varje högskola ska själv svara för sin profilering, men samtidigt behövs det också nationella ansträngningar. Vidare spelar satsningar på en gemensam forskningsinfrastruktur en stor roll för vetenskap och forskning i vårt land. Utvecklingsprogrammet för datadriven forskning är tänkt att lyfta forskningsinfrastrukturen till en internationell nivå och stärka forskning och utbildning baserad på artificiell intelligens.

Flaggskeppsprogrammet i planen för de offentliga finanserna stärker toppen inom finländsk vetenskap och stöder forskning som ger omfattande resultat. Anslaget uppgår till 50 miljoner euro 2018–2019. För 2018–2020 är budgetreserven ytterligare 143 miljoner euro. Utskottet framhåller att det är stora satsningar om man ser till det rådande ekonomiska läget. Samtidigt påpekar utskottet att en del av de extra anslagen måste gå till forskning vid yrkeshögskolorna, som är mer praktiskt inriktade och stöder näringslivet och företagen på det lokala planet.

De extra anslagen till forskning går till högskolor och forskningsinstitut via Tekes och Finlands Akademi. Det betyder enligt ett yttrande till utskottet att fullmakterna för pengarna binds för korta frister och öronmärks för en viss typ av forskning. Det inskränker forskarnas möjligheter att välja inriktning och gör att verksamheten blir kortsiktig. När vi bantar ner forskningsresurserna måste finländska företag ge efter för utländska konkurrenter som får ett försprång i arbetet med innovationer.

På sikt har vi all anledning att i grunden se över finansieringen av forskningen och titta närmare på hur effektiva och nödvändiga instrumenten är. I anslagsbesluten ställs ofta snabba resultat och kommersialisering av forskningsresultat å ena sidan och den obundna basfinansieringen av högskolorna som är grunden för forskningen å andra sidan mot varandra onödigt mycket. Vid utfrågningen av de sakkunniga kom det fram att det finns bevis för att långsiktig och högkvalitativ grundforskning genererar företagsverksamhet i sin omgivning förutsatt att övriga delar i forsknings- och innovationskedjan är som de ska.

Som ett led i åtgärderna för att främja livskraften och näringslivsstrukturen i Nyslottsregionen föreslår regeringen att en yrkeshögskoleutbildning i mekaniskt träbyggande inleds vid yrkeshögskolan Xamk. Syftet är att stärka regionens insatser för att utveckla kompetensen inom träbyggande, och för detta avsätts det sammanlagt 2,4 miljoner euro under ramperioden.

Utskottet vill påminna om behovet att i samband med vårdreformen kompensera yrkeshögskolorna för de ersättningar som de betalat ut för utbildning inom social- och hälsovård.

Utlåtande KuUU 10/2017 rd

Läroarutbildning

Enligt planen för de offentliga finanserna fortsätter programmet för att utveckla läroarutbildningen. Syftet är att reformera den grundläggande och kompletterande utbildningen för läroare för att den ska motsvara de nya lärandebehoven. Satsningarna på läroarnas kompetens uppgår till sammanlagt 21,5 miljoner euro 2018. Anslaget för att utveckla högskoleundervisningen, främja digitala inlärningsmiljöer och förbättra förutsättningarna för studier året om är totalt 45,7 miljoner euro 2018.

Utskottet välkomnar tilläggsanslaget och påpekar att det behövs kvalificerad och tillräckligt stor undervisningspersonal för att utbildningen ska ge önskat resultat. Det gäller alltså att se till att utexamineras tillräckligt många kvalificerade läroare för hela kedjan från småbarnspedagogisk verksamhet till vuxenutbildning och att läroarna kan uppdatera sin kompetens under arbetslivets gång. Det krävs en viss framförhållning om man vill trygga tillgången till kvalificerad personal. Ett verktyg kunde vara att inrätta ett läroregister som visar behovet av läroare och behörighetssituationen. Utskottet noterar också arbetslösheten bland läroarna. För arbetslösheten krävs det ett fungerande omställningsskydd.

Arbetslösheten varierar beroende på utbildningsstadium, likaså varierar tillgången till läroare beroende på region. För närvarande är 25,1 procent av läroarna inom vuxenutbildningen arbetslösa och den genomsnittliga arbetslöshetssiffran inom utbildningsområdet är 6 procent. Exempelvis i östra Finland kommer tillgången på klassläroare att försämrats när läroarutbildningsenheten i Ny-slott dras in. Tillgången till läroare måste säkerställas i hela landet, understryker utskottet.

Studiestöd

När ramperioden går ut kommer studiestödsreformen att ge en spareffekt på cirka 113 miljoner euro. Mestadels kommer de studerande att ha rätt att få allmänt bostadsbidrag från och med den 1 augusti 2017. Då minskar behovet av anslag för bostadstillägget till studiestödet med 250 miljoner euro på årsbasis. Reformen är kostnadsneutral med avseende på de offentliga finanserna. Merkostnaderna kan täckas med medel från social- och hälsovårdsministeriets huvudtitel genom ändringar i det allmänna bostadsbidraget.

Utskottet välkomnar särskilt att studerande med familj föreslås få ett försörjartillägg på 75 euro för att bättra på sina inkomster. Ändringen minskar statens årliga utgifter med 10 miljoner euro.

I ett sakkunnigytrande sägs det att försörjartillägget inte räcker till för att kompensera de studerande för nedskärningarna i studiestödet eller andra inkomstbortfall till följd av ändringarna i de sociala förmånerna, men att tillägget är ett steg i rätt riktning. I yttrande anses det mycket viktigt att tillägget är prioriterad inkomst i relation till det allmänna bostadsbidraget för att bostadsbidraget inte ska sjunka av försörjartillägget till studiestödet.

Kulturutskottet anser det nödvändigt att frågan om försörjartillägget som prioriterad inkomst beaktas i den fortsatta beredningen.

Utlåtande KuUU 10/2017 rd

Unga, konst och kultur

Verkstadsverksamheten för unga och det uppsökande ungdomsarbetet effektiviseras och resultaten ska bli bättre. I projektet Ungdomsgarantin ändras i riktning mot en kollektiv garanti intensifieras samarbetet mellan de som erbjuder tjänster för ungdomar och samlar in exempel på bra verksamhetsmodeller som kan utnyttjas i hela landet. Under ramperioden ligger budgetfinansieringen av verkstadsverksamhet för unga och uppsökande ungdomsarbete kvar på 2017 års nivå, 19,5 miljoner euro. Kulturutskottet understryker att riksdagen i behandlingen av de viktiga reformerna av landskapen, social- och hälsovården och yrkesutbildningen måste se till att det multidisciplinära ungdomsarbetet får fortsätta i alla dess verksamhetsformer och att samhällsgarantin kan erbjuda alla unga människor en möjlighet som för dem framåt.

Som ett led i regeringsprogrammet genomförs spetsprojektet En timme motion om dagen. Regelbunden motion och fysisk aktivitet spelar en viktig roll för alla oberoende av ålder, understryker utskottet. Det är viktigt att spetsprojektet utsträcks till alla utbildningsstadier, om det är möjligt.

Reformen av statsandelssystemet inom konst och kultur genomförs enligt planerna 2019. Tack vare spetsprojektet kan konst och kultur bli mer tillgänglig för alla. Målet är att utöka barns och ungas lika möjligheter att ta del av konst och kultur. Principen om en procent för konst kommer att spridas i samarbete med social- och hälsovården för att stödja de effekter som konst har på människors välbefinnande.

Utskottet understryker att det bör bedömas om kulturanslagen är tillräckligt stora, bland annat när statsandelssystemet revideras. Samtidigt bör man komma ihåg att det finns möjligheter att få bidrag till konst och kultur utifrån och lyfta fram konst- och kulturarbetares möjligheter att försörja sig i Finland.

För att ge professionella konstnärer och konsten och kulturen i Finland bättre verksamhetsmöjligheter har det föreslagits att de statliga stipendierna ska bli fler och beloppet större och att fler konstnärer ska få konstnärspension.

Asylsökande

I planen för de offentliga finanserna lyfter regeringen fram de extra åtgärder som behövs för att ta hand om de asylsökande. Regeringen vill satsa på grundläggande och kompletterande utbildning för lärare och på att ta fram tjänster för identifiering och erkännande av kompetens. Med insatser inom kultur, idrott och ungdomsarbete vill regeringen stödja invandrares psykiska välbefinnande, funktionsförmåga, sociala samvaro och integration. De sakkunniga föreslog att ingen kursavgift ska tas ut för de utbildningar i fritt bildningsarbete som ingår i planen för integration av invandrare och att statsandel till fullt belopp i fortsättningen ges ut för kurserna. Utbildning spelar en viktig roll för att integrationsinsatserna ska ge gott resultat, påpekar utskottet och anser det viktigt att frågan om kursavgifter omprövas.

Utlåtande KuUU 10/2017 rd

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet anför

att finansutskottet bör beakta det som sägs ovan.

Helsingfors 19.5.2017

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuomo Puumala cent
vice ordförande Sanna Lauslahti saml.
medlem Outi Alanko-Kahiluoto gröna
jäsen Li Andersson vänst
medlem Ritva Elomaa saf
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
medlem Marisanna Jarva cent
jäsen Ilkka Kantola sd
jäsen Kimmo Kivelä saf (delvis)
jäsen Hanna Kosonen cent (delvis)
jäsen Mikaela Nylander sv
medlem Ulla Parviainen cent
jäsen Pekka Puska cent.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen
utskottsråd Kaj Laine.

Utlåtande KuUU 10/2017 rd Avvikande mening 1

AVVIKANDE MENING

Motivering

I planen för de offentliga finanserna 2018–2021 står det att tillståndet för de offentliga finanserna i Finland har varit svagt i nästan ett årtionde nu. Strukturomvandlingen inom industrin och den åldrande befolkningen har bidragit till att de offentliga finanserna försämrats. Det faktum att konjunkturedgången är över och konjunkturerna normaliserats räcker inte till för att förbättra tillståndet inom de offentliga finanserna i någon större utsträckning eftersom befolkningen fortsätter att åldras och den strukturella arbetslösheten är hög.

Allt detta är fakta och därför kan man inte låta bli att undra över regeringens åtgärder för att få bukt med läget. De gigantiska besparingarna inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde riskerar allvarligt samhällets förmåga att möta omstruktureringar och behovet att höja befolkningens utbildningsnivå och att omskola sig.

De extra satsningar på utbildning som ingår i planen för de offentliga finanserna, bland annat åtgärder för att förbättra personalstrukturen inom den småbarnspedagogiska verksamheten, förbättra jämlikheten i den grundläggande utbildningen och stödja reformen av yrkesutbildningen, ger inga större förbättringar eftersom regeringens gigantiska kostnadsbesparingar fortfarande är ett faktum.

Planen för de offentliga finanserna bereder inte marken för ekonomisk tillväxt eller en allmänt stigande kompetensnivå.

Jämlikhet och likvärdighet

Vid utfrågningen framhöll de sakkunniga att vårt finländska samhälle har traditioner som möjliggör jämlikhet och likvärdighet. De menade att denna möjlighet nu är i farozonen. Regeringens nedskärningar i jämlik utbildning och i gruppstorlekarna drabbar de som mest behöver hjälp.

Det särskilda bidraget till större jämlikhet som ingår i planen är en nödvändig och välkommen hjälp. Men 20 miljoner euro är för lite om man ser till behovet. I flera kommuner är beloppet till enskilda skolor i behov av särskilt stöd så litet att det är svårt att se att det ska gå att öka jämlikheten.

Redan länge har vår finländska grundskola hört till de bästa i världen när det kommer till att jämna ut inlärningssvårigheter till följd av elevernas socioekonomiska bakgrund. Det beror dels på att de pedagogiska lösningarna är gemensamma för alla, dels på vår samhällsstruktur som inte drabbats av lika kraftig segregation som i många andra länder. Utvecklingen på senare tid visar dock att den finländska grundskolan håller på att bli mer ojämlig. De regionala skillnaderna och de könsrelaterade skillnaderna ökar och inlärningsresultaten påverkas i högre grad av elevernas uppväxt.

Utlåtande KuUU 10/2017 rd Avvikande mening 1

Framför allt i de stora städerna pågår det en segregation som ger avtryck i skolan. I det sammanhanget spelar kommunernas initiativ med så kallad positiv diskriminering en stor roll. Initiativet innebär att de ger skolor i svåra områden särskilt stöd. När kommunerna vill ge elever som är i behov av särskilt stöd lika möjligheter lyfts det alltmer fram att eleverna bör placeras i allmänna undervisningsgrupper och få individuellt stöd. Metaanalyser av internationella studier stöder den här typen av inklusion, men under förutsättning att det individuella stödet är väl organiserat. Det betyder att det ska finnas adekvata resurser för att speciallärarna och skolassistenterna ska kunna stödja eleverna inom ramen för den normala undervisningen.

Även om den finländska skolan haft framgång vad gäller social jämlikhet, pekar de senaste internationella jämförande studierna mot att skolan i Finland är dålig på att ta hänsyn till kulturella skillnader. När eleverna med invandrarbakgrund blir fler behövs det snabbt nya pedagogiska grepp och stödåtgärder för eleverna.

I publikationen "Lapsiperheittä ja erityisesti yksin asuvia vanhuksia koskevien asioiden kokoaminen osana valtion talousarviota" (18/2015) föreslår en arbetsgrupp vid finansministeriet att motiven till statsbudgeten ska innehålla en bedömning av vilka konsekvenser föreslagna ändringar har för varje befolkningsgrupp. Den typen av sammanfattning ska ha en bedömning av konsekvenserna för barnfamiljernas försörjning och välfärd.

Den allmänna bedömning av konsekvenserna för barn som ingår i redogörelsen kan vara ett viktigt rättesnöre för förvaltningsområdena, när de utarbetar budgeten för nästa år inklusive bedömningar av konsekvenserna för befolkningsgrupperna. I konsekvensbedömningarna ska en närmare bedömning av konsekvenserna för barn ingå. Utan konsekvensbedömningar beträffande olika befolkningsgrupper och en bedömning av de totala effekterna av de planerade ekonomiska åtgärderna går det inte att få en tillförlitlig bild av följderna för barnens och barnfamiljernas situation, välfärd och försörjningsmöjligheter.

Elev- och studerandevård

Enligt redogörelsen ska antalet personer som har rätt att få kurators- och psykologtjänst inom ramen för elev- och studerandevården öka med nästan 50 000 när reformen av yrkesutbildningen införs. Därmed beräknas kommunernas utgifter för tjänsten stiga med 5,6 miljoner euro. Det är i och för sig en positiv ändring, men trots det finns det en hel del som kan förbättras med elev- och studerandevården inom yrkesutbildningen. Skolhälsoenkäten 2015 från Institutet för hälsa och välfärd visar att de studerande på andra stadiet ansåg det tidvis vara svårt att få tid till mottagningen. I andra fall än hälsokontroller ansåg 67 procent det vara lätt att få tid till skolhälsovårdaren och 51 procent det vara lätt att få tid till skolläkaren.

Ännu sämre är situationen för de som behöver tid till kurator eller psykolog. Enligt enkäten ansåg 43 procent av de studerande på andra stadiet det vara lätt att få tid till kurator och 39 procent det vara lätt att få tid till psykolog. Bara det att det är så här svårt att få tid till mottagningen är orsak nog att ta en närmare titt på brister och resurser i elev- och studerandevården. De studerande ska inte behöva vara oroliga för att inte få tid till mottagningen. I redogörelsen sägs det att fler studerande får rätt att gå hos kurator och psykolog, men det föreslagna tilläggsanslaget räcker på sin

Utlåtande KuUU 10/2017 rd Avvikande mening 1

höjd till för att behålla status quo. För att förbättra tillgången till tjänster behövs det större resurser.

Yrkesutbildningsreformen

Utöver de tillfälliga extra satsningarna på reformen av yrkesutbildningen, kommer den praktiskt taget att genomföras utan tilläggsanslag. För 2018 och 2019 avsätts 15 miljoner euro och det täcker in bara ungefär 0,6–0,8 procent av nedskärningarna.

Till följd av nedskärningarna i yrkesutbildningen har drygt 700 personer sagts upp och allt som allt kommer neddragningarna att drabba drygt 3 000 personer. Nedskärningarna i undervisningen försämrar kvaliteten på utbildningen och gör den mindre attraktiv. Samtidigt blir det svårare att genomföra reformen på ett högkvalitativt sätt.

I många hänseenden vältrar reformen över nya skyldigheter och kostnader på utbildningsanordnarna. Kostnader orsakas av 100 § i den föreslagna lagen eftersom den utökar den studerande-grupp som har rätt till avgiftsfria måltider. Framöver ska alla som studerar på heltid för grundexamen eller inom handledande utbildning ha rätt till avgiftsfria måltider, om deras personliga utvecklingsplan för yrkeskunnande kräver att det är närvarande på ett utbildningsställe som utbildningsanordnaren anvisar. Enligt utbildningsanordnarna ökar kostnaderna med drygt 20 miljoner euro. Så regeringens tilläggsanslag på 15 miljoner euro går åt till det.

En positiv nyhet för yrkesutbildningen är att staten räknar med att skjuta till 80 miljoner euro till ett kompetenscentrum eller något annat företag som äger och driver lärmiljöer och lärresurser för yrkesutbildning.

Studiestöd

I planen för de offentliga finanserna ingår ett beslut om att ge ut ett försörjartillägg till studerande med familj, och det är en välkommen och konstruktiv nyhet i studiestödet. Finland har varit det enda nordiska landet där det inte beaktas i studiestödet att den studerande bildar familj. Beloppet, 75 euro och sammanlagt 10 miljoner, är emellertid så lågt att det inte räcker till för att kompensera regeringens tidigare neddragningar i studiestödet. Trots tillägget har studerande med familj alltså sämre inkomster än när regeringen tillträdde. För att studerande med familj verkligen ska ha någon nytta av tillägget, måste det vara prioriterad inkomst i relation till det allmänna bostadsbidraget.

Vetenskap, forskning och innovationer

Det temporära tilläggsanslaget till Finlands Akademi och Tekes är i och för sig välkommet, men som i flera andra fall kompenserar det inte de tidigare nedskärningarna. Långsiktighet och förutsägbarhet är A och O i forskning och innovationer. Många gånger går det 5–10 år att ta fram innovationer för omstruktureringar, och kompetens är ett resultat av långsiktigt arbete. Långsiktighet är ingen lätt ekvation när penningfullmakterna är kopplade till korta frister eller är öronmärkta för en viss typ av verksamhet. Med tilläggsanslagen till flaggskeppsprojekten vid Finlands Akademi och till Tekes stärker regeringen sitt politiska grepp om finansieringen av forskningen.

Utlåtande KuUU 10/2017 rd Avvikande mening 1

I överensstämmelse med sitt program vill regeringen använda pengar på forskningsprojekt som kan kommersialiseras.

I det sammanhanget bör man komma ihåg att både universiteten och yrkeshögskolorna blev utan pengar för att komplettera basfinansieringen. I synnerhet beträffande yrkeshögskolorna kan man säga att regeringen helt och hållet blundat för den resurs som de utgör för hela vårt samhälle. Utöver att de utbildar kvalificerad arbetskraft för företag och offentliga tjänster är de en viktig länk i vårt innovationssystem. Kriterierna för bidrag från Finlands Akademi och Tekes måste ändras för att yrkeshögskolorna ska ha en reell chans att få medel till forskning, utveckling och innovationer (FUI), som är ett lagfäst uppdrag för yrkeshögskolorna.

Basfinansieringen av yrkeshögskolorna har varit undermålig redan länge. I sitt ekonomiska trångmål intensifierar yrkeshögskolorna samarbetet med universiteten eller rentav uppgår i dem. Drygt tusen lärare har sagts upp och undervisningen har naggats i kanten så mycket att de studerande måste läsa viktiga ämnen tillsammans.

Utbildning och livslångt lärande

Utbildning är den mest effektiva arbetskraftspolitiska åtgärden för att förbättra möjligheterna att få jobb. Ändå sjunker anslagen till arbetskraftspolitisk utbildning, vilket tar sig uttryck i minskande antal studerande. Till följd av nedskärningarna studerar allt fler självständigt med arbetslöshetsersättning. I motsats till arbetskraftspolitisk utbildning ger självständiga studier goda möjligheter att få jobb. För att få studera på egen hand med arbetslöshetsersättning krävs det att myndigheten har bedömt om studierna är ändamålsenliga och kriterierna kan vara olika i olika delar av landet. Prövningen måste slopas. Dessutom måste det bli lättare för arbetslösa att studera på deltid.

Regeringens åtgärder för att se över utbildningen tar inte tillräckligt stor hänsyn till den pågående stora omvälvningen i arbetslivet. Vi måste också ge akt på arbetskraftens förmåga att förnya sig och rikta in kompetensen mer flexibelt utifrån behoven i arbetslivet. De stora frågorna kring arbetskraftens kompetens återspeglas i hur utbudet på arbete och tillgången till arbetskraft matchar.

Det måste bli lättare att utveckla kompetensen på arbetsplatser. Det backas upp av regeringens beslut att förtydliga beskattningen av utbildning som betalas av arbetsgivaren. Vuxenutbildningen måste mer ta fasta på arbetslivet och inte bara utveckla grundläggande färdigheter utan också fokusera på utvecklingsbehov inom olika branscher och generella färdigheter som krävs i arbetslivet, exempelvis digital kompetens.

Kultur

Kultur och konst får större betydelse i den postindustriella världen. Kreativt arbete och kulturgegenererat välbefinnande är kittet som håller ihop samhället och tillför livet mening. Kultur och kreativt arbete står för 4,2 procent av bnp i hela EU, och omsättningen uppgår till drygt 500 miljarder euro i EU-staterna. Kultur sysselsätter mer än 7 miljoner människor i EU. I Finland arbetar ungefär 100 000 personer med kultur. I år när Finland firar 100-årsjubileum bör statsmakten värna extra mycket om kultur.

Utlåtande KuUU 10/2017 rd
Avvikande mening 1

De ettåriga stipendierna är en viktig stödform för att ge konstnärer möjligheter att arbeta och den sysselsättande effekten kommer direkt. Enligt ett förslag från konstrådet ska riksdagen fatta ett jubileumsbeslut om att bevilja hundra nya konstnärsstipendier. Statens konstnärsstipendier är en bra modell för att sysselsätta konstnärer och värna om tillgången och tillgängligheten till konst och kultur. Stipendierna har fått större betydelse och det finns fler unga konstnärer idag. Hundra nya stipendieår skulle ge de mest stödbehövande konstnärsgrupperna och inte minst unga konstnärer bättre arbetsmöjligheter och säkerställa tillgången och tillgängligheten till konst och kultur också i framtiden.

Anslagen till landskapsreformen bör för varje landskap innefatta ett årsverke avsett för lagstadgat främjande av identiteten och kulturen i landskapet och för samarbete mellan social- och hälsovården och den kommunala bildningsförvaltningen kring välbefinnande tack vare konst och kultur (bättre tillgänglighet till konst och kultur).

Avvikande mening

Vi föreslår

att finansutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 19.5.2017

Jukka Gustafsson sd
Ilkka Kantola sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Outi Alanko-Kahiluoto gröna
Li Andersson vänst
Mikaela Nylander sv